ԱՍՏՂԻԿ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԹԵՐԹ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԿԱՆ

ԱՌՏԱՐԻ · ԹԻՒ 11 · 1855 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ·

ԱՕԳՈՒՅՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան քարտէսին դարձեալ ի փոխին։

ԱՒՍՏՐԻԱՆ վարժարանին վայրք՝ Ամիթարեանց մէկ քանի վարդապետներուն ձեռօքը պատճառած շատ մը անվայել վիճերէն հոն դանուող Հայ Լուսաւորչական և թէ Հաւատամքական ուսանողաց սիրտը ինչ առատեան ահով ու դողով լեցուելը, և այնուհետեւ շատերուն իրենց ծնողաց կողմանէ ի Հայրենիս կոչվելը, և այս եղելութեանց պատճառներուն ամէն պարզագոյնները մանրամասնաբար ակնարկ ժամանակ առաջ թէ Մասիս պատւական լրագրին միջոցաւ և թէ յիշեալ վարժարանին միաբանութիւն կողմանէ վերակացու և դասախօսակ եղող երեք Արդարապատիւ Վարդապետաց ձեռօք հրատարակեալ դիրքերը ծանուցեալ լլլալուն մեր արգոյ ընթերցողք քաջ տեղեակ են։

Ահա այն ամէն չարիքներն ու անօրէնութիւնները որ Ամիթարեանց վարդապետաց Աբրայէն և անոր մէկ քանի արբանեակներէն Ուրբատեան վարժարանին երեք վեհաձն և ազգասէր ուսուցիչները կրեցին, ուրկէ բոլոր ուսանողաց սիրտը մեծ ցաւով լեցաւ,

ինչպէս որ մեր ամէնուս ալ, և նաև իրենց սիրելիներուն դպրոցէն յանիրաւի արտաքսուիլը տեսնելովին՝ երբոր վերաւորեալ սրտիւ կը հառաչէին ու կուլային, Նախախնամութիւնը շարժեցաւ ու յանդիմանեց անոնց թշնամիները՝ զերենք կրկին իրենց հոգևոր Հայրց գոգը դարձնելով։ Երժանապատիւ Հ. Գաբրիել Այվազովսքի գիտնական վարդապետին Փարիզէն հրատարակած «Մասեաց Աղաւնին» Յուլիս ամսուն մէջ Երևելեան վարժարանին Փարիզի մէջ բացուելուն ուրախութեան ճիւղը բերանը առած արագապէս մեզի գալով մեծ աւետիս ստուաւ։

Այսպիսի վարժարանի մը Փարիզու մայրաքաղաքին մէջ հաստատվելուն հիմքանի մը անգամ յիշվեցաւ. և ահա աս հեղու պատուաւոր և ազգասէր բարերարաց օժանդակութեամբը նոյն մայրաքաղաքին մէջ Կրմէլ ըսված թաղը, Վէսլէ փողոցը թիւ 60. բաւական ընդարձակ և գեղեցիկ տուն մը վարձուած ըլլալով, մօտերս հոն բացվեր է Երևելեան վարժարանը կամ Ազգային ուսումնարանը. և ասոր համար եղած հրամանն ալ Դաղզիոյ տերութենէն առնվեր է։

Մեծապէս ուրախ եղանք երբոր պատուական լրագրաց միջոցաւ իմացանք որ Եաշցի Մեծապատիւ Սերտար Աղա Եսայեան Դրանխոլեանց, Մոլոտիոյ Հայկազն բնակչաց մէկ հատիկ պարծանքը, ուսումնասէր և վեհանձն անձը իր չքնաղ ազգասիրութեամբը վառված՝ իմանալով որ ուրիշ վարժարան մը բացվելու առաջարկութիւններ կըլլան, բարեհաճեր է ինքնայօժար կամաք իբր նախնական ծախք Երևելեան վարժարանին 10.000 ֆրանք շնորհելու։ Այս ազգասիրական գովելի գործը, նոյն քաղաքին մէջ բնակող Պ. Մինքայել Անանեան Կոստանդնուպօլսեցի ակնաբաշխաս ոսկերիչը լսելով ինքն ալ ազգասիրական ազնիւ ոգւով վարժարանիս համար 5.000 ֆրանք նուիրեր է։

Այս պատուաւոր անձը իւր եղբօրորդոյն և իրեն որդեգրած ուրիշ պատանոյ մը դաստիարակութիւը Մուրատեան վարժարանը յանձնած էր. մօտերս նոյն դպրոցին մէջ եղած անկարգութիւնները լսելով, զանոնք դպրոցէն հաներ և նոր բացվելու վարժարանին տեսչացը յանձներ է, ինչպէս ուրիշ Մոլոտաւիացոց և Երևելցի տղայոց դաստիարակութիւնը յանձնուած են։

Այն նորակառոյց վարժարանը, ինչպէս որ յայտնի կերևնայ, ասանկ ծաղկեալ տեղ մը ասանկ լուսաւորեալ ատեն մը շուտով ծաղկելուն տարակոյս չկայ. և մանաւանդ անոր արժանընտիր տեսուչները ու դաստիարակները իրենց ձեռքը յանձնուած Հայոց մանկունքը ինչ աստիճան խնամքով և ջանքով իբրև Հայր հսկելը և խնամելը արդէն Ազգին մէջ ստացած իրենց բազմամեայ համբաւէն յայտնի է։

Մենք շատ ուրախ ենք վարժարանիս կառավարութիւնը այն իմաստուն անձանց ձեռքը յանձնուելուն, որոնք շատ աղէկ գիտեն անոր կառավարութեան կերպը։

Ո՞ւր էր թէ Ազգիս մէջ գտուած ուրիշ ամէն դպրոցներնալ յիշեալ վարժարանին բաղդը ժառանգէին։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Բնաւ մէկը չը կրնար ունենալ ճշմարիտ բարեկամ մը. որն որ յաճախ կը փոխէ իր բարեկամութիւնները։

Բարկութիւնը իմաստուն մարդկանց սրտին մէջ միայն երևոյթ մը կը ցրցունէ. բայց յիմարներուն սրտին մէջ յաւիտեան կը մնայ։

Ժլութիւնը, աշխատութիւնը ու հնազանդութիւնը, երիտասարդաց գլխաւոր պարտականութիւններն են։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՏՂԱՅ[1]

Տրամաբեան յաջորդն է ուրախութիւնը։

Աշնանային տաքուկ օր մը դէպ ՝ի ցորեկուան դէմ Կարոլոս Իդոն և իւր բարեկամը կը պտըտէին ու կը զուարճանային, Ռէսթ Փրէնթի հաճելի ճամբաներուն մէկուն վրայ։ Դիպուածով մը արգիլուեր էին Փրէնթի եղերքը ելլելու հայրենիքին դառնալու ժամանակին։ Բայց իրենց ընթացքը դէպ ՝ի թիւրմրզ շարունակեցին և նաւէն չելան մինչեւ որ Կրէյվսուն հասան։

Ուշանալնուս համար չեմ վշտանար բսաւ Կարոլոս, վասն զի հոս հինուց մնացած աւերակ մը կայ, որն որ ասկէ շատ մղոն հեռու չէ. և արժան է զանի տեսնել, թէեւ մեր հայրենիքը դառնալու համար որոշուած օրերնէս օր մը ետ կը ձգեմ։ Ճամբորդները գիտնալով որ աւերակը երթալու համար մէկ քանի մղոն ճամբայ պիտի քալեն, երկու երիտասարդները առաջ խրկեր էին իրենց ծառայներուն ու բեռներուն, միտքերնին անոնց ետեւէն կամաց կամաց երթալ դնելով, ու ճամբայ ելան։

Այս Փրէնթը շատ գեղեցիկ երկիր մըն է իւր բլուրներուն ու հովիտներուն, խայտախարիկ մարգագետիններուն ցորենի դաշտերուն և տերեւաղարդ պաղպաջուն անտառներուն գոյնզգոյն զարդարուած պատկերներովը, իւր խաղալու պարտեզներովը, ու կեռասի այգեստաններովը, իւր ճերմակ գեղեցիկ խրճիթներովը իւր կանաչ քաղեղնապատ գեղջուկ եկեղեցիներովը ու վայելչագեղ ագարակներովը, որոնց բոլորտիքը ցորենի ու չոր խոտերու դեզերը դիզուած են, պահապաններու պէս, ասդիս անդին շինական գարեջուր ծախելու հիւղեր, որոնց ճակատը շքեղ նշանագիրներ կը զարդարեն, քովիկը դրուած կաղնիի նստարաններ ու ձիի երկայն դաշտեր։

Այս տեսարանները շատ հաճելի ու զարմանալի կերեւան օտարականի աչքին. Կարոլոս Իդոն ու Իդուարդ Սմիթհ անուանով բարեկամը գրեթէ ամէն մէկ տասը վայրկեանին կանգ կառնէին այն գեղեցիկ երկրին սքանչելի տեսարաններուն վրայ զարմանալու։

Շատ նորանշան բան մըն է, ըսաւ. այս, Իդուարդ, կարճ ըսուրթենէ մը ետեւ, որն որ անոր վրայ տիրեր էր, յիրաւի զարմանալի նոր բան մը, այս ճամբան ինծի ընտանի կերեւի, կրնամ, գրեթէ հաստատել թէ ես այս տեղուանքը եկած եմ, եթէ ոչ, երեւակայութիւնը շատ անգամ մարդուս մտքին մէջ ասանկ խաղեր կընէ, և յիրաւի այս տեղները . . . . . կեցիր նայիմ միտքս գայ . . . . . չիսթած չորս կողմը կը նայէր ու կը զարմանար։ Այո՛, այո՛, հոս էր, շարունակեց, որ անգամ մը կառք հեծած ըլլալովնիս կայնեցանք պզտիկ շունը առնելու համար որն որ քովէն հաչելով կը վազեր, այն փոքրիկ շունը զոր քեզի յիշած եմ, բարեկամ, շակէ շնտակ չեմ կրնար բացատրել, բայց յիշողութիւնս ասանկ կը բերէ ինծի. հիմա, ըսաւ Իդուարդ, բոլորը կորսնցուցի։ Ընդէկ, կարծեմ երեւակայութիւն էր բոլորն ալ ու անցան գացին. և մը ղն մըն ալ առաջ գացին այս երկու ճամբորդները առանձնակի ճամբու մը քով եկան, որն որ ուրիշ տեսարան մը ներկայացուց առջեւնին։

Անոնց մէկ կողմը երկաթի գոր-

[1] Տես թիւ 10 երես 154։

որ ձիերնիս շուտով կրնան քալերնէ տուն երթանք։ մինչեւ որ հայրս չի տեսնամ չեմ կրնար հանգստանալ ըսաւ Կարոլոս։ այն մրմռաց կամացուկ մը։ ասիկայ իմ հօրս ծեր բարեկամին տղան ըլլալու է, բայց ինքը ինձմէ պահեց։

Ուստի այս ճամբորդները ճամբան դարձան ու սկսան դէպ 'ի քաղաքը ճամապարել ասդիս անդին չի պրտրտելով։ Թղթատար կառք մը ու չորս ձի պատրաստէ ըսաւ Կարոլոս պանդոկապետին սուրհանդակատունը մտածին պէս, և իսկոյն պատրաստելով շուտով ճամբայ ելան։ Այն գիշերը ուշ ատեն տուն հասան այս երկու ճանապարհորդները։

Թէ եւ ժամը ուշ էր, բայց ա ճամապարելով իւր մօրը ու քրոջը հետ գրկախառնելէն ետքը, ու իւր սիրելի բարեկամն ու կենացը ազատիչը անոց ճանչցնելէն ետքը Կարոլոս իւր հօրը հետ առանձնացաւ և այն օրուան պատահածները սկսաւ պատմել, առանձնութենէ մը ետքը, որն որ շատ երկայն երեւաց սիկնուհւոյն ու Մարիամին դահլիճը դարձան ու սկսան նոր հիւրերնուն հետ տեսնուիլ։

Բայց հազիւ Պ. Իլդօն իւր անձկայրեաց աչուընները օտարականին վրայէն կը դարձնէր, այս անէ ըսաւ ինքներէն, նոյն աղնիւ ճակատը, նոյն աչուընները, նոյն ժպիտը, այս անէ, այս իմ հին Միդօն բարեկամիս կորսուած և երկայն ժամանակ սգացած զաւակը։ Պիպի շարուանակուի։

Ներրսպուրգի մեջ Մեծն Պետրոսի սապէպսկան արքանը։

Սուրբ Իսահակի Եկեղեցոյն դիմացը և ծովապետի պալատին Ընդմտեան ծայրը Ներրսպուրգի հիմնադիր Մեծն Պետրոսի հսկայաձև արձանը կանգնուած է, որուն կրանիթ քարէ մեծազանգուած պատուանդանը միայն 3 միլիոն ֆռանքի արժէք ունի։ Այս ահագին քարը քաղաքէն մէկ ու կէս փարսախ հեռու ճախին տեղէ մը փոխադրուած է։ և որովհետև իր ծանրութեամբը տան գլանները չէին կրնար դիմանալ, հարկ եղաւ ձեռքի և մեքենայներու զօրութեամբ թնդանօթի գնտակներու վրայ տահեցնել, անանկ որ այս կոյտը քանի որ առաջ կը մղուէր, հետզհետէ եռանէն գնտակները կ'առնէին իր առջևը կը շարէին։ Յայսին վրայ թմբկահար մը կանգնած ատեն ատեն աշխատողներուն նշան կուտար։ Այս Կրանիթ քարի երկայնութիւնը առաջ 45 ոտքի չափ էր, իր լայնութիւնը և բարձրութիւնը 20 ոտքի չափի կը հասնէին։ բայց ճարտարարուեստ քանդակագործը վախնալով որ աս բարձր դիրքին վրայ իր ձուլած արձանը որ դրուի, չըլլայ թէ վայելչութիւնը կորսընցնէ։ ասոր համար պատուանդանը ըստ համեմատութեան ձևի բերաւ։ Յիշատակարանիս վրայ աս լատիներէն գրութիւնը կը տեսնուի։ (Ներրս Ռիմօ Բաթարինա Մեքուտա) որ ըսելէ «Ընդ Մեծն Պետրոս նուիրեալ բան Կատարինեայ»։

Նոյն վերտառութիւնը պատուանդանին միւս կողմը Ռուսի լեզուով գրուած է, որուն բոլորտիքը գեղեցիկ վանդակասիներով պատած է։

Բաթիրինա Թագուհին Ցալքոնոս Գաղղիացի քանդակագործին յանձնեց այս մեծահուչակ անձին արձանը շինել, որ ձկնորսաց մէկ քանի խրճիթներուն տեղը գեղեցիկ պալատներ էր կանգնէր։

Ճարտարարուեստ գործաւորը պէտք է որ Ռուսաց Կայսրը ներկայացնէ իբրև յաղթող ամենայն հակառակութեանց իմաստութեամբ և

պատշաճ համարէր է։

Փարիզի Վիքթորաւ հրապարակին մէջ կանգնեալ Լութովիկոսին ժամանակի արձանը, Մեծին Պետրոսի արձանէն գաղափարեալ է։

ԱՌԱԿ

Մարդ և կոյս։

Աչերաք չոչգեն ագահին,
Սահն սուսկ հանե ցիւր ոսկին։

Յաչաց բաղդին դըժընդակ
Լըքեալ կայր ոմն վըշտագին,
Ըզցայգ ցերեկ զիւր վիճակ,
Լայր և ողբայր դառնագին։
Սա զայրացեալ ընդ միտս իւր
Մինչ ցերբ ժուժամ ես, ասէ,
Իմոյ անձին վըշտաց բիւր
Որ զթել կենացըս մաշէ։
Մինթէ 'նդ կոհակս լեռնաւէտ
Դըժխեմ ծովուն կենցաղոյս,
Մըրձեալ մրխեալ ահափետ
Յանդունդս ընկէի լաստ մարմնոյս։
Երթայց, ուրեմն, վաղ ընդ փոյթ
Երթայց 'ի տուն ասատուծոյ,
Ընդ գըտանել շուտափոյթ
Տառապելոյս անքոյթ ծոց։
Օրոյգ ընդ բանին ոտն 'ի շտապ
Դիմէ կըռոց 'ի բագին,
Ընկեալ 'ի գուռս խանդակաթ
Խընդրէ ոսկիս բազմագին։
Մերթ խընկարկէ մերթ զոհէ
Մերթ կոծս առնու լալագին,
Դէք զօրաւորք, տուք, գոչէ
Տուք ջուառիս գանձ անգին։
Շունչ մաղթանաց եղկելոյն
Ցընդի 'ի յօդս բարդ 'ի բարդ,
Տիպար զոհից ճենճերոյն
Ու խնկոց ծըխոյն անարատ։
Ելմուկ բաղդին ապառուամ
Զի խըլացեալ դիոյն չար,
Ցերմ աղօթիցն եռանդուն
Ոչինչ զօրէր տալ բարբառ։

Լուծան կապանք յեղակարծ
Համբերութեան թըշուառին,
Կըշռեալ ըզձեռն մեծ հարուած
Էջ 'ի գլուխս պատկերին։
Բա յանկարծուստ տեղան դուրս
Վիրաւորեալ 'ի գլխոյն,
Ոսկի արծաթ բիւրաւոր
Յահագնալուր շառաչիւն։
Ընդ այս տեսիլ հրաշաւոր
Արձանանայ մարդն ամիսի,
Հազիւ եկեալ յանձին իւր
Առնէ զնոսա սըրտատրոփ։

ԵՐԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ

Գըլ պուրուն և Նէբոլայէվ։

Սեւ ծովուն մէջ գտնուած ահագին երեւելի թերակղզիներէն մէկն է Գըլ պուրուն կամ ըստ ոմանց Գիլ պուրուն տեղը որ կոչնայ Սեւ ծովու հիւսիսային կողմը Օսէսայի ծոցին մէջ որ նոյն իսկ Համանուն քաղաքէն ալ 40 մղոնի չափ հեռաւորութեամբ Արեւելեան կողմէն դէպ 'ի Արեւելեան Հիւսիսային կողմը 60—70 մղոնի չափ ծովը տարածված թերակղզի մըն է որ Գրիմու Արեւմըտեան Հիւսիսի կողմը կոչնայ։ Այս անուանի թերակղզին Օսէսայի ծոցին մէջը երկենալովը իւր մէջը ուրիշ ծոց մըն ալ կը ձեւացնէ։ Այս ծոցին Հիւսիսային Արեւելեան կողմը Ռերսօն քաղաքը կայ, որուն առջեւէն կանցնի գետի մը ճիւղը. այս տեղ կը թափին նաեւ Տնէբեր, Պուկ և Ինկուլ գետերը, նոյն ծոցին Հիւսիսի կողմը Պուլ գետին[1] 20 մղոն դէպ 'ի մէջը Ռուսաց Նիքոլայէվ քաղաքը ու պատերազմական նաւուց կայանը կայ. այս տեղ 25 տարի յառաջ պզտի

[1] Ոմանք կ'ուզեն թէ Նիքոլայէվ քաղաքը Տնիէբեր գետին մէջ չինված է. բայց մենք աշխարհացոյցին մէջ Պուկ գետին մէջ գտանք։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նուազական և առաւելական պատճառները։

Երկրաբանութիւնը լոկ շահասիրութիւն մը չէ, անիկա բնական օրէնքով հիմնուած ու բնական օրէնքով պաշտպանուած է, որոնց միշտ 'ի գործ դրուիլը քիչ կամ շատ կապացուցվի թէ եւ ոչ ամէն ժամանակ միօրինակ կամ անտարբեր կերպով և կամ ամէն տեղ մի և նոյն ժամանակի մէջ կ'ըլլայ։ Այս օրինաց գործողութիւնները՝ գլխաւորաբար նուազական և առաւելական պատճառք կը կոչուին։ Նուազական պատճառները անոնք են, որոնք կը ներգործեն երկրի մակերեւոյթի բարձրացած մասունքները լուծելու ու մաշելու, նաեւ ան մասունքները երկրին ստորին տեղերը իջեցընելու։ Այս լուծումը քիմիական և մեքենական զանազան օրէնքներովը 'ի գործ դրուած է, քանի որ ծանրութեան կորութիւնը ան լուծեալ նիւթերը գլխաւորաբար ստորին տեղերը կիջեցընէ։ Միայն վերջի քանի մը տարուանս մէջն է որ ցամաքին նուազումը բոլորովին նկատուեցաւ, ինչպէս որ երկրին հաստատած մասերը իրենց բնութենէն 'ի վեր միշտ այս պատճառներուն գործողութեանը ենթակայ ըլլալնուն կը հետեւի թէ իբր անհրաժեշտ պատճառ մը երկիրս շարունակաբար կը նուազի։

Երբեք պատճառ կան, որոնք գլխաւորաբար երկրին նուազմանը պատճառ կ'ըլլան։ Առաջին մետէորական կամ մոնոլորատական զորութիւնք։ Երկրորդ գետային կամ գետերուն ու վտակաց ներգործութիւնները։ Երրորդ Ովկիանեան կամ Ովկիանոսի գործողութիւնները։ Մոնոլորատական զորութիւնը երկու կերպ կը գործէ քիմիական ու մեքենական։ Մեքենականը ծայրը ծայրը հակամիտութիւն մը ունի ջրային և ածխային կազերը Մոնոլորատէն ծրծելու, որոնց միակցիլը ժայռին լուծմանը պատճառ կ'ըլլայ։ և շարունակաբար այս գործողութիւնը կ'ըլլայ մէկ տեղ մը ուրիշ տեղէ մը աւելի ներգործութեամբ։ Թէ որ բլուրի մը վրայի հրաբղխական ժայռին հողը քննելու ըլլանք՝ նախ փշալից գեղեցիկ հող մը պիտի տեսնենք հոն, եաթը ժայռի կրտորմանք ու հողի խառնուրդ մը, երկրորդ տակի եղած ժայռին վրայ միայն քարի կրտորտուքներ։ Այս ասանկով կը ցուցվի թէ ինչպէս Մոնոլորատին զորութիւնը շարունակ գործողութեամբ կարծր ժայռերը փոշոյ և հողոյ կը վերածէ։ Այս եղելութեան զարմանալի օրինակները Ռամանքքայ կղզւոյն մէջ կը տեսնուի բաւական խորութեամբ վար իջած։

Թէպէտ որ մեր Կրանիդ ըսված ամենակարծր ժայռին բաղադրիչ գոյացութեանց մէկն է, այս տեսակ լուծման մեծ հակամիտութիւն ունի. ու այս առթէն ժայռին աս տեսակները երբեմն չափաւոր խորութեամբ խիճի ու փոշիի վերածիլը տեսնուած է։

Ցուրը ժայռերուն նուրբ ճեղքուածներուն մէջ արագ կը մտնայ, և երբոր սառնամանիք մը պատահի ջրին սառենալը ժայռին մէկ քանի մասունքները իրենց տեղէն կը հանէ և ասանկով ստորոտը կը թափի։ Կամ ջուրը կրնայ ուրիշ կաւեղէն երակներու կամ դասաւորութեանց պատահիլ, որոնք մինչեւ ցայժմ զանազան զանգուածները միատեղ պահելու բաւականութիւն ունեցած են։

Այս երակները կամ դասաւորութիւնները հեռզհետէ կակղանալով

գլուխը կը պահէ. և ասանկով շատ անգամ մեծ վերքեր կը բանայ. վասն զի փուշերուն ծայրը դիւրութեամբ միսի կը թափանցէ։

Փարիզի արքունական վայրի կենդանեաց փակարանին պահապաններէն մէկը կուզէր խայթոցաւոր ողնին վանդակի մը մէջ անցուցանել. անոր համար ինքը նախ և առաջ անոր խայթոցաւոր փուշերէն պահպանուելու համար տախտակներով զինաւորեցաւ ու կենդանին կը պնդէր որ վանդակին մէջը անցնի, սակայն անիկայ մէջը չէր անցներ. ուստի կոտղելով սաստիկ մը իւր ճիրանովը գետնին զարկաւ, ինչպէս որ նապաստակները կընեն ու անկեց մեկէն վրան գլտորեցաւ որն որ բարեբաղդաբար իր նախապատրաստութեամբը պաշտպանուեցաւ. ինչու որ այս կենդանին փուշերը բթամատի մը չափ տախտակին մէջ մուած հաստատ կեցեր էին։

Երբոր ձմեռը վրայ գայ, այս կենդանիները լեռնային մկանց պէս գետնին տակը կը քնանան. բայց ժամանակ ժամանակ դիւրութեամբ անոնցմէ կարթնան։ Անոնք գարնան գեղեցիկ օրերը իրենց բնակարանէն դուրս կ'ելլան։

Շատ ժամանակէ 'ի վեր Փարիզի մանկաբանական պարտեզը ողնի կը պահէն. որոնք ցորեկը իրենց վանդակին մէկ կողմը կը կենան. բայց իրիկվան դէմ դուրս կ'ելլան և բոլոր գիշեր կը շրջին ձմեռը իբր ազատ վիճակի մը մէջ եղածի պէս չեն քնանար միայն թէ աւելի քիչ կուտեն։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Աւելի աղէկ է յայտնի թշնամանել, քան թէ գաղտնի բարկանալ։

Երջանկութեան ոսկեղէն կանոնը, ակնկալութեանց մէջ չափաւոր ըլլալն է։

Անկեղծութիւնը ու ճշմարտութիւնը բոլոր առաքինութեան հիմներն են։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱՍՏԵՂԱԲԱՀԱԿԱՆ

Երկնային երևոյթները Գոլգիլոն վրայ ընդհանուր գիտելիք մը։[1]

Մարդիկ հնուց 'ի վեր ըսկսած են պարտպիլ երկնային շարժուղեայ անսահման կամարին մէջ գտնուած լուսաւորացը վրայ զննութիւններ ընելու. ինչպէս որ այս բանիս վրայ են արտաքին պատմիչները, որ աստեղաբաշխութեան ուսման համար Նոյ նահապետին Սեմ որդին հնարած է կըսեն, որով այն ժամանակէն հետէ ըսկսան վեր 'ի վերոյ զննել ու գուշակել օդի փոփոխութիւնները, աստեղաց ներգործութիւնները, արևուս ու լուսնի ազդեցութիւնները, որ կունենան երկրիս վրայ. ինչպէս որ կըսեն թէ «Բաբելոնի աշտարակը որ «Բելայ մեհեանն էր, աստեղաբաշ«խութեան դիտարան մը դարձուցեր «էին։» Այս նուրբ գիտութենէն ետքը օգուտ մը հանեցին մարդիկ որ աստեղաց, լուսնի և արևուն այլ և այլ դրիցը որպիսութենէն ըսկսան ուստ ու մուտ գուշակութիւններ ընել, ինչպէս է աղուութեան, առատութեան, պատերազմի, սովու, խաղաղութեան և մահու նշաններ, որոնք լրացեալ լուսնի այսինքն նոր դարոյս ատենները ամենքն ալ ռամկական ու տղայական նախապաշարմունքներ կը համարուին, ինչու որ աստեղք կամ առհասարակ երկնային մարմինք երբեք չեն կրնար երկրագնտիս վրայ ազդեցութիւն ունենալ, ու անոնց վրայ իշխել. բայց կրնայ ըլլար որ իրենց

[1] Երկնային կամ մթնոլորտական երևոյթները գուշակելու համար մօտերս Գոլգիոնիի օդոյ ըսված գիրքը հրատարակուած է, Նոյեան Աղուանոյ տպարանը։

թեան առաջուց գուշակելու նշանները, որոնք երբեմն ճիշտ ու անսխալ կելլան. բայց երբեմն ալ կրնան խաբուորիլ ու իրենց գուշակածը չի ցոյց-նեն և կամ թէ ուրիշ մը ելլէն, անոր համար այս տեղ կ'իմացընենք որ եթէ այս ինչ գուշակութիւն մը ճիշդ չելլէ, պէտք չէ շփոթիլ ու տարակուսիլ, այլ պէտք է հանդարտութեամբ դիտողութիւնը շարունակել ու մանաւանդ գիտնալ որ երբեմն անձրև գուշակելուն կրնայ ձիւն գալ, ինչու որ կրնայ ըլլալ որ նոյն կէտին մէկէն 'ի մէկ օդը փոխուի, ինչպէս որ այս ալ կրնանք օդի փոփոխութիւն ցրցընող գործիքներու վրայ ստուգել, որ անդիկը փոթորիկ ցրցընելով նոյն կէտին օդը կը փոխուի և ուրիշ երեւոյթ մը յառաջ կը բերէ, որով սընդիկը չի կրնար մէկէն իւր առջի դիրքը փոխել ու նոր դիրք մը առնել. ասոր պէս է նաև Կոստանդնուպօլսոյ համար եղած օդի փոփոխութիւնները, որ հասարակօրէն ամէն մէկ լուսնի քառորդէն երկու օր առաջ կ'ընէ. բայց շատ անգամ կ'ըլլայ մի և նոյն օրէն կամ քառորդէն մէկ երկու օր ետքը։

Ուստի աւելի մեզ կը վայլեր ձեռքերնիս ունենալ անանկ մէկ գուշակութեան հաւաքածոյ մը, որ անով կարենայինք պարզապէս դիտել յառաջուընէ՝ պատահելու մթնոլորտի փոփոխութիւնները, այն ալ մեր ջանիւքը մօտերս 'ի լոյս ընծայեցինք 'ի գիտութիւն հասարակութեան։

Արդ մեր այն փոքրիկ գրքոյկը չորս գլխաւոր մասանց վրայ հիմնեցինք. առաջին գլխուն մէջ պարզ եղանակները գո-ղալիք. որուն մէջ կը պարունակի պայծառ ո-լա-օդի, պաղ-ռիեան կամ ցը-ռիեան նշանները. երկրորդ գլխուն մէջ անպարզ եղանակները գո-ղալիք որուն մէջ կը պարունակի, անյրեի, ալեկոծ-ռիեան, մրրկի, հողմոց, ցրտո-ռիեան, խոնա-ռ-ռիեան, սառ-ռոյի, ցօղի, եղեմի, յեան, կարկի, որդման, և օդի զանազան փոփոխո-ռիեան նշանները։ Երրորդ գլխուն մէջ հաւարաւորքն ամբողջ տարոյն մէջ եղած օդային փոփոխո-ռիեանները գուշակել։ Չորրորդ գլխուն մէջ զանազան գործիքներու վրայ որոնք օդի փոփոխութիւնները կը գուշակեն, ու ասոնք են այն գործիքները, այսինքն՝ ծանրալի, ջերմալի, խոնաւալի, հողմալի, ցօղալի, անյրեալի, և անոնց ցուցուցած նշանները, ու նաև անոնց պէտք եղած ծանօթութիւնները ու գիտելիքները։ Այսոնցմէ ետքն ալ նաև աւելցուցած եմ ուրիշ մաս մ'ալ որուն մէջ ալ կը պարունակի վերոյիշեալ գործիքները շինուելուն ու անոնք ինչպէս գործածելուն կերպերը, որոնց վրայօք ալ զատ աշխատութիւն մը պատրաստած եմք, բարեբարի մը առատաձեռնութեանը ակնկալելով։ Ուստի կը յուսամք՝ որ մեր այս առաջին դուշնաքեայ աշխատութիւնը բանասիրաց դասէն պիտի պատուի ու մեզ ալ առիթ պիտի տայ ուսումնական գործքերու ձեռնամուխ ըլլալու։

Յոյս մեծ ունիմք որ մեր այս նոր ծաղիկ փունջս իւր անուանակցին հետ միասին մինչև արևմտեան խորերը տանելու կարող պիտի ըլլանք։ Թող այսքանս հիմակու հիմա բաւական ըլլայ, միւս մասերն ալ ասկից հետզհետէ հրատարակուելու տեսակներնուս պահելով։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փիղ որսալու հնարքներ։

Հոս տեղ փիղը ինչ կերպով որսալը պատմելնէս առաջ՝ սկսինք այս տեսակ կենդանեաց որակութեանցը

ՄԱՆՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

Նոր Ռէյ մը։

Այս տարի Գաղղիոյ մէջ տեսակ մը նոր բոյս գտնուեցաւ. այս բոյսը վարպետ բժիշկները ու բնալոյծները քննելով ու փորձելով իմացուցին, որ եթէ թէյի (չայ) տեղ գործածուելու ըլլայ ամէն կերպով հաւասար կ'ըլլայ։ Այս բոյսը խիստ աժան ըլլալուն ըստ կրնան գործածել, անանկ որ թէյի վաճառականութիւնը քիչ շատ փոխուիլ ըսկսաւ։

Անգղիոյ Եկեղեցոյ Բիւրը։

Անգղիական թագաւոր լրատեղթոյն մէկուն մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը կարդանք. 1801 էն մինչև 1831 ը Անգղիոյ մէջ 500 անգղիոյ եկեղեցի շինուեր է, ու 1831 էն մինչև 1851 ը 2000 եկեղեցի շինուեր է. այս եկեղեցիներուն ծախքը՝ 9,000,000 լիրա կը հասնի. նաև սոյն լուրը տուողը կ'ըսէ թէ 1798 նէն մինչև 1808 ը անգղիական Ամիրայութեան ընկերութիւնը հազիւ թէ 500 լիրա կալուած ունէր բայց այս օրվան օրս 120,000 լիրա ամսական շահ ունի։

Գաղղիոյ հաշը ու դիրը։

Օրէ օր Գաղղիոյ մէջ սղութիւնը աւելնալուն հացին հօխան 4 դահեկան ու մինը 35 դահեկանի չափ եղեր է. նոյնպէս այս տարի ալ ամէն տարուան պէս Նեղոս գետը չ'առատանալուն կը կարծուի որ հնձոց նըւազութիւն պիտի ըլլայ. այս պատճառաւ արգիլուած է Եգիպտոսէն ցորեան և ուրիշ ընդեղէն դուրս ելլելու։

Ամերիկայի բնակիչը։

Ամերիկայի տերութեան բնակիչց թիւը գրեթէ 39,411,309 հոգի է. ասոնցմէ 19,272,610 հոգին էրիկ մարդիկ են, ու 20,138,699 հոգին ալ կին ըլլալնին իմացուած է։

Գիրք մը համար խոպոյուած 125,000 դահեկան վարձ։

Եւրոպայի մէջ այնչափ ահագին ու մարդկային մտքէն վեր եղած թղթի քանակութիւն կը վատնուի որ մինչև անգամ լաթի կտորուանքները անբաւական ըլլալուն բոլոր բնալոյծները գիշեր ցերեկ աժան կերպով թղթի նոր գիւտ մը գտնելու ետևէ եղած են, ու այս բանիս համար Գոյմի արգոյ խմբագիրը այս գիւտս գտնողին միայն իւր կողմանէ 125,000 դահեկան տալ խոստացած է, ինչու որ թղթերուն գինը օր օրի բարձրանալուն, միայն վերոյիշեալ լրագիրը իւր սովորական ծախքէն զատ 3000 քէսէ աւելի կը վատնէ։

Ամերիկայի այս տարուան հունձը։

Ամէն տարուան վրայ այս տարուան Ամերիկայի հունձքը խիստ առատ ըլլալուն միայն Անսոր պուշտային 30,000,000,000 լիպրայի չափ հասեր է, ու Ամերիկայի բոլոր տարվան պէտք եղածը 640,000,000 լիպրա ըլլալուն 1,400,000,000 լիպրա ալ կ'աւելնայ։